

Янис Варуфакис

ТЕХНОФЕОДАЛИЗЪМ

Какво уби капитализма

София, 2024

Преводът е направен по изданието

YANIS VAROUFAKIS

TECHNOFEUDALISM

What Killed Capitalism

© Yanis Varoufakis, 2023

First published by The Bodley Head, an imprint of Vintage, which is part of the Penguin Random House group in 2023

„Катехон“ е импринт на издателство „Изток-Запад“.

© Издателство „Изток-Запад“, 2024

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Александър Феодоров, превод, 2024

© Андрей Червенков, оформление на корицата, 2024

ISBN 978-619-01-1374-4

ЯНИС ВАРУФАКИС

ТЕХНО- ФЕОДАЛИЗЪМ

КАКВО УБИ КАПИТАЛИЗМА

Превод от английски
Александър Феодоров

КАТЕХОН

Водещ редактор
доц. д-р Григор Сарийски

...

№8	Александър Дугин	<i>Четвъртият път</i>
№9	Едуард Грифин	<i>Създанието от Джекил Айлънд</i>
№10	Д-р Анна Лембке	<i>Допаминов свят</i>
№11	Алексей Вандам	<i>Геополитика и геостратегия</i>
№12	Норберт Херинг	<i>Финалната игра на капитализма</i>
№13	Даниел Естулин	<i>Институтът „Тависток“</i>
№14	Имануел Уолърстийн	<i>Исторически капитализъм</i>
№15	Съст. Урих Мис	<i>Великото зануляване</i>
№16	Андрей Фурсов	<i>Оргазмът на богомолката</i>
№17	Съст. Давид Енгелс	<i>Обновлението на Европа</i>
№18	Уилям Х. Макнийл	<i>Възходът на Запада, том 1 и 2</i>
№19	Ханс-Йоахим Маац	<i>Общество на страха</i>
№20	Каръл Куигли	<i>Англо-американският управляващ елит</i>
№21	Игор Шнуренко	<i>Демонът отвътре</i>
№22	Робърт Ф. Кенеди-мл.	<i>Истинският Антъни Фаучи</i>
№23	Дмитрий Зикин	<i>Забранената икономика</i>
№24	Игор Шнуренко	<i>Хакнатият човек</i>
№25	Алън У. Дълес	<i>Изкуството на разузнаването</i>
№26	Матиас Десмет	<i>Психология на тоталитаризма</i>
№27	Валентин Вацев	<i>Актуалността на миналото</i>
№28	Артур Кордон	<i>Перспективата изкуствен интелект</i>
№29	Боян Чуков	<i>Матрицата 2</i>
№30	Тома Пикети	<i>Кратка история на равенството</i>
№31	Кирил Фурсов	<i>Държавата търговец</i>
№32	Майкъл Хъдсън	<i>Съдбата на цивилизацията</i>
№33	Халфорд Макиндръ	<i>Географската ос на историята</i>
№34	Сергей Савелиев	<i>Нищетата на мозъка</i>
№35	Нийл Фъргюсън	<i>Големият упадък</i>
№36	Гунар Кайзер	<i>Култът</i>
№37	Янис Варуфакис	<i>Технофеодализъм</i>

Съдържание

Предговор	7
1. Плачът на Хезиод	11
2. Преображенията на капитализма.....	32
3. Облачен капитал	63
4. Възходът на облаколистите и залезът на печалбата.....	94
5. Какво съдържа една дума?	117
6. Глобалното въздействие на технофеодализма: новата студена война.....	145
7. Спасение от технофеодализма.....	174
Приложение №1 Политическа икономия на технофеодализма	210
Приложение №2 Безумието на дериватите.....	234
Влияния, литература и благодарности	238
Бележки.....	241

*На татко,
който ми показа, че всичко важно
съдържа своята противоположност*

Преговор

Преди няколко години реших да напиша кратка история на капитализма. В опит да смекча трудността на задачата и да се съсредоточа върху това до какво точно се свежда капитализмът реших да се престоря, че разказвам историята му на тогава дванайсетгодишната си дъщеря. И така, без позволение на Ксения (която винаги ще ми го натяква!), започнах да пиша книгата под формата на писмо до нея. Внимавах да не прибягвам до неразбираеми думи (дори до самата дума капитализъм!) и си повтарях, че лакмусът за собственото ми разбиране на същността на капитализма е в това дали един млад човек ще намери разказа ми за смислен или не. Резултатът беше малка книжка, озаглавена „Разговор с дъщеря ми: Кратка история на капитализма“ [*Talking to My Daughter: A Brief History of Capitalism*]. Отправната ѝ точка – един неин на пръв поглед простиичък въпрос: защо има толкова много неравенство?

Изпитвах известно притеснение още преди публикуването ѝ през 2017 г. Времето между завършения ръкопис и отпечатаната книга в ръцете ми ми се струваше като 40-те години на XIX век, а аз сякаш се готвих да издам книга за феодализма. Или дори по-лошо – сякаш очаквах книга за съветското централно планиране да види бял свят в края на 1989 г. – т.е. с голямо закъснение.

В годините след публикуването на книгата най-напред на гръцки, а след това и на английски език чудатата ми хипотеза, че капитализмът си отива (а не просто преминава през едно от многото си впечатляващи преображения) набираще сили. По време на пандемията хипотезата се превърна в убеждение, а то – в подтик да разясня мисълта си в книга, ако не за друго, то поне да дам възможност на възмутените от теорията ми прия-

тели и неприятели да я атакуват като хората, след като се запознаят с нея в цялост.

Та, какво твърди хипотезата ми? Че капитализмът е мъртъв, т.е. че движещите му сили вече не ръководят икономиките ни. В тази си роля той е заменен от нещо коренно различно, което наричам технофеодализъм. В основата на твърдението ми се крие ирония, която първоначално може и да звучи объркващо, но която е напълно логична, както се надявам да покажа: убиецът на капитализма е... самият капитал. Не познатият ни от зората на индустриалната епоха капитал, а негова нова форма или мутация, възникнала през последните две десетилетия, много по-могъща от предшественика си, която подобно на тъп и упорит вирус убива носителя си. Каква е причината за това? Две основни събития: приватизацията на интернет от страна на американския и китайския Биг Тек*, както и начинът, по който правителствата и централните банки на Запада отговориха на голямата финансова криза от 2008 г.

Преди да кажа повече по тези въпроси, се налага да подчертая, че настоящата книга не е за това какво *ще* ни причинят технологиите. Това не е книга за чатботове с ИИ, които ще отнемат работните ни места, за автономни роботи, които ще застрашат живота ни, нито за лошо замислената метавселена на Марк Зукърбърг. Не, това е книга за *вече* случилото се с капитализма – и следователно с нас – благодарение както на свързаните с облака устройствата, които всички ние използваме (скучните ни лаптопи и смартфони), така и на действията на централните банки и правителствата след 2008 г. Мутацията на капитала с историческо значение, за която говоря, е нещо вече случило се – но погълнати от драматични събития, разтревожени от своята задължнялост и пандемията, от войните и климатичните промени, сме пропуснали да я забележим. Крайно време е да ѝ обърнем внимание!

---

* Словосъчетанието Биг Тек [Big Tech] (по подобие на Биг Фарма и др.) се отнася до най-големите и доминиращи компании за информационни технологии. В настоящия превод всички подобни словосъчетания и изрази са кирилизирани. Всички бележки под линия са на преводача, а бележките на автора са изведени в края на книгата.

Ако наистина започнем да внимаваме, няма как да не забележим, че мутацията на капитала в това, което наричам *облачен капитал*, вече е съборила двата стълба на капитализма: пазарите и печалбите. Разбира се, пазарите и печалбите продължават да са навсякъде около нас – всъщност те са повсеместни и по времето на феодализма, – но не те ръководят парада. През последните две десетилетия печалбите и пазарите бяха изхвърлени от епицентъра на икономическата и социалната система, бяха маргинализирани и заменени. С какво? Пазарите (основната среда на капитализма) бяха заменени с цифрови търговски платформи, които изглеждат като пазари, но не са. Те са по-скоро феодални владения или феоуди. А печалбата (двигателят на капитализма) беше заменена с феодалния си предшественик: рентата. По-точно с определена форма на рента, дължима за достъп до въпросните платформи и облака изобщо. Наричам я *облачна рента*.

В резултат истинската власт вече не принадлежи на собствениците на традиционния капитал от машини, сгради, железопътна и телекомуникационна мрежа, индустриални работи. Те продължават да извличат печалба от работниците, от наемния труд, но не държат юздите както преди. Ще видим, че те са станали васали на нова класа от феодални повелители – собствениците на облачния капитал, а всички останали сме се върнали към статута на крепостни, като допринасяме за богатството и властта на новата управляваща класа с безплатен труд в допълнение на наемния (ако изобщо ни се удаде възможност за платена работа).

Има ли значение всичко това за начина ни на живот? Несъмнено. Както показвам в пета, шеста и седма глави, осъзнаването, че светът ни е станал технофеодален ни помага в решаването на малки и големи загадки: от изплъзващата ни се зелена революция и решението на Илън Мъск да придобие „Твитър“ до Новата студена война между САЩ и Китай и как войната в Украйна заплашва господството на долара; от смъртта на либералната личност и невъзможността за социалдемократия до неизпълнените обещания на криптовалутите и належания проблем как да възстановим автономността си, а може би и свободата си.

Към края на 2021 г., въоръжен с тези си убеждения и настръчен от пандемията, която още повече ги засили, жребият беше хвърлен: реших да напиша кратко въведение в технофеодализма – далеч по-отблъскващата обществена реалност, наследила капитализма. Оставаше един въпрос: до кого да адресирам книгата? Без много да му мисля, реших да е до човека, който ме въведе в света на капитализма на абсурдно ранна възраст и който, подобно на внучката си, веднъж ми зададе наглед много простичък въпрос, надничаш от всяка страница на настоящата книга. Баща ми.

Предупреждение към нетърпеливия читател: описанието ми на технофеодализма се появява едва в трета глава. За да звучи смислено това описание, най-напред правя кратък преглед на поразителните преобразования на капитализма през предходните десетилетия: съдържанието на втора глава. Същевременно, началото на книгата няма нищо общо с технофеодализма. Първа глава разказва за това как баща ми, с помощта на няколко парчета метал и поезията на Хезиод, разкри на шестгодишния си син разнообразните взаимоотношения на технологиите с човечеството, а в края на краищата и със същността на капитализма. В тази част от книгата са ръководните принципи на цялото последващо развитие на мисълта, като главата завършва с едно наглед простичко питане на баща ми от 1993 г. Останалата част от книгата е под формата на писмо до него. Това е моят опит да отговоря на убийствения му въпрос.